

М.Л. Швайко

кандидат економічних наук, доцент

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

E-mail: mlshvayko@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3911-0392>**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФІНАНСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ**

У статті розглядаються особливості функціонування фінансів домогосподарств України в сучасних умовах, досліджується їх місце та роль у фінансовій системі країни. Конкретизовано базові функції фінансів домогосподарств та визначено, що домогосподарство є важливим суб'єктом фінансових відносин, який взаємодіючи з державою, суб'єктами господарювання, інститутами фінансового ринку, безперервно створює вхідні та вихідні грошові потоки, розмір яких має тенденцію до зростання. Уточнено джерела формування доходів та напрямки витрат домогосподарств України, в результаті чого можемо констатувати домінування заробітної плати та соціальних виплат у доходах та видатків на споживання у витратах домогосподарств, що значно зменшує їх інвестиційну активність. Здійснено аналіз статистичних даних, які характеризують фінансовий стан домогосподарств України, та відзначено номінальне зростання таких показників, як загальні доходи та витрати домогосподарств, мінімальна та середня заробітна плата, пенсія, соціальна допомога, прожитковий мінімум. У 2020 році спостерігається збільшення рівня безробіття у країні, що має негативний вплив на доходи домогосподарства, знижує платоспроможний попит та створює додаткове навантаження на бюджет. Проведено дослідження фінансового стану домогосподарств в умовах епідемії коронавірусу та запроваджених карантинних заходів в Україні. Відзначаємо його погіршення та констатуємо низький рівень заощаджень населення, що приводить до падіння життєвого рівня населення та необхідності державної підтримки. Сформульовано ключові проблеми у сфері фінансів домогосподарств та визначено перспективні напрямки їх розвитку, використання яких дозволить підвищити рівень добробуту домогосподарств та матиме позитивний вплив на соціально – економічне становище держави в цілому.

Ключові слова: витрати домогосподарств, доходи домогосподарств, заробітна плата, соціальна допомога, фінанси домогосподарств.

JEL Classification: H11, H55, J31, P35.

Постановка проблеми. Фінанси домогосподарств є важливою сферою фінансової системи держави, яка взаємодіє з усіма іншими сферами. Так, наприклад, домогосподарства забезпечуючи суб'єктів господарювання одним із факторів виробництва (робочою силою) отримують від них грошові кошти, які є основним джерелом доходів домогосподарства. Існують також тісні зв'язки домогосподарства з державними фінансами, адже його члени сплачують податки та є реципієнтами державних соціальних виплат. На фінансовому ринку домогосподарства можуть виступати інвестором, вкладаючи свої заощадження у фінансові активи, а також позичальниками, формуючи попит на фінансові активи.

Розуміючи важливу роль домогосподарств у вищезначеному процесі, відзначимо, що сьогодні їх слід досліджувати у якості первинних економічних одиниць, фінансовий стан яких чинить суттєвий вплив на соціально – економічний розвиток держави, визначає рівень життя та добробуту населення. Тому дослідження сучасних тенденцій фінансів домогосподарств, визначення ключових проблем їх функціонування та пошук шляхів подолання є надзвичайно актуальним у реаліях сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо функціонування фінансів домогосподарств досліджувалися вітчизняними та зарубіжними вченими. Серед них, такі вчені, як Глуценко О.В. (Глуценко, 2016), Кізіма Т. О. (Кізіма, 2010), Юрій С.І. (Юрій & Кізіма, 2008) та інші. Вищезгадані вчені внесли значний вклад в дослідження сутності та особливостей фінансів домогосподарств. Але потребують подальшої конкретизації питання щодо визначення шляхів їх розвитку з урахуванням сучасних викликів.

Основні результати дослідження. Останніми роками в Україні відбулися значні зміни, які досить суттєво вплинули на фінансовий стан домогосподарств. Економічна та політична нестабільність призвели до зниження реальних доходів переважної більшості українських домогосподарств. Рівень добробуту населення України залишається низьким, а ключові соціальні стандарти не відповідають сучасним вимогам. Це створює суттєву соціальну напругу у суспільстві та негативним чином впливає як на стан самого домогосподарства, так і держави в цілому, адже всі сфери фінансової системи є взаємопов'язаними. Тому виникає необхідність проведення аналізу сучасних тенденцій, проблем та шляхів оптимізації фінансів домогосподарств.

У 2018 році кількість домогосподарств України складала 14934, 9 тис., а у 2019 році їх кількість скоротилася до 14881,7 тис. Тенденції щодо зменшення кількості домогосподарств пояснюються високим рівнем смертності та зниженням народжуваності. Середній розмір домогосподарства в Україні у 2019 році не змінився у порівнянні з 2018 роком та склав 2,58 особи. Зазначимо, що у 2019 році кількість домогосподарств у складі 2 осіб склала 34, 2%, у складі 3 осіб - 24, 7%, у складі 1 особи – 19,8%, у складі 4 осіб – 13, 7% від їх загальної кількості (Держстат України).

Варто відзначити, що фінанси домогосподарств – це сукупність економічних відносин, що виникають в процесі створення, розподілу та використання грошових доходів, заощаджень і грошових фондів домогосподарств з метою задоволення їх особистих потреб. (Юрій & Кізіма, 2008).

Фінанси домогосподарств виконують декілька функцій, а саме: розподільчу, регулюючу, контрольну та інвестиційну. Для детального аналізу фінансового стану домогосподарства слід звернути увагу на такі категорії, як доходи та витрати домогосподарства.

Зазначимо, що домогосподарство виступає самостійним суб'єктом, який приймає рішення щодо вибору джерела доходу та напрямків його використання. При цьому рівень життя його членів залежить саме від величини отриманого ним доходу. Зниження доходу домогосподарства відбувається за рахунок інфляції, яка провокує зниження купівельної спроможності грошової одиниці; за рахунок зростання розміру податкових ставок, або ж збільшенням кількості податків, що сплачує населення; за рахунок підвищення відсоткових ставок по кредитам при наявності кредитних зобов'язань у домогосподарства тощо.

Доходи населення України у 2019 р. склали 3699,3 млрд.грн., а заощадження зменшилися на 116,2 млрд.грн. Шляхом співставлення доходів населення з загальною кількістю громадян відзначимо, що у розрахунку на одну особу в рік він становив 67528 грн (Держстат України).

Основними джерелами доходів домогосподарства є: трудові доходи (домінує заробітна плата); прибуток та змішаний дохід; одержані доходи від власності; соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти.

Як показує аналіз рис. 1, у структурі доходів домогосподарства ключову роль відіграє заробітна плата (47, 4% у 2019 році), на другому місці стоїть соціальна допомога та одержані поточні трансферти (31, 7% у 2019 році), третє місце посідає прибуток та змішаний дохід (18,3 % у 2019 році). Спостерігаємо незначне зростання питомої ваги заробітної плати та соціальної допомоги і несуттєве скорочення прибутку та змішаного доходу і одержаних доходів від власності у 2019 році порівняно з 2018 роком.

Проаналізуємо більш детально ключовий елемент доходів домогосподарства – заробітну плату.

Важливо зазначити, що суттєве зростання мінімальної заробітної плати в Україні відбулося у 2017 році – з 1600 грн. (з 01.12. 2016 року) до 3200 грн.(з 01.01.2017 року). У 2018 році мінімальна заробітна плата складала 3723 грн., а у 2019 році – 4173 грн., у 2020 році її розмір зріс до 4723 грн. (Держстат України).

Середня номінальна заробітна плата в Україні у березні 2020р. становила 11446 грн., що у 2,4 рази вище рівня мінімальної заробітної плати (4723 грн). У порівнянні із лютим 2020 року розмір середньої номінальної заробітної плати збільшився на 5,5%, а за останні 12 місяців (порівнюючи з березнем 2019р.) – на 11,8%. Тобто ми спостерігаємо зростання як мінімальної, так і середньої заробітної плати, що сприяє зростанню загальних доходів домогосподарств України. Проте, варто звернути увагу, що це є рівень номінальної заробітної плати, а рівень реальної – є нижчим і коригується на рівень інфляції. Відзначимо, що основною ціллю монетарної політики України є забезпечення саме цінової стабільності шляхом інфляційного

таргетування. Середньостроковою ціллю є підтримка інфляції на рівні 5%, що дозволить підвищити рівень реальних доходів домогосподарств та сприятиме підвищенню інвестиційної активності. Починаючи з 2016 року спостерігаємо зниження темпів інфляції, а у 2019 році ІСЦ склав 104,1 %.

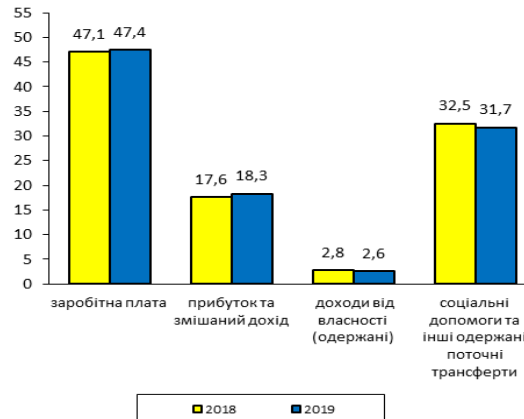

Рис.1. Доходи домогосподарств України у 2018 – 2019 роках

Джерело: (Доходи та витрати населення у 2019 році: експрес випуск, 2019)

Для порівняння на рис. 2 приведено дані щодо рівня мінімальної заробітної плати та темпів її зміни у країнах ЄС та Україні. Як показує його аналіз, найбільш високі показники має Люксембург, де значення мінімальної заробітної плати становило майже 2000 євро в місяць у січні 2018 року, а найнижчі – Болгарія (261 євро) серед приведених зарубіжних країн.

Позиція України виглядає надто слабка (108 євро в місяць) та не витримує ніякої конкуренції з країнами ЄС. Все це гостро ставить питання щодо нагальної необхідності приведення показника мінімальної заробітної плати до рівня країн ЄС, що спричинить зростання доходів домогосподарств.

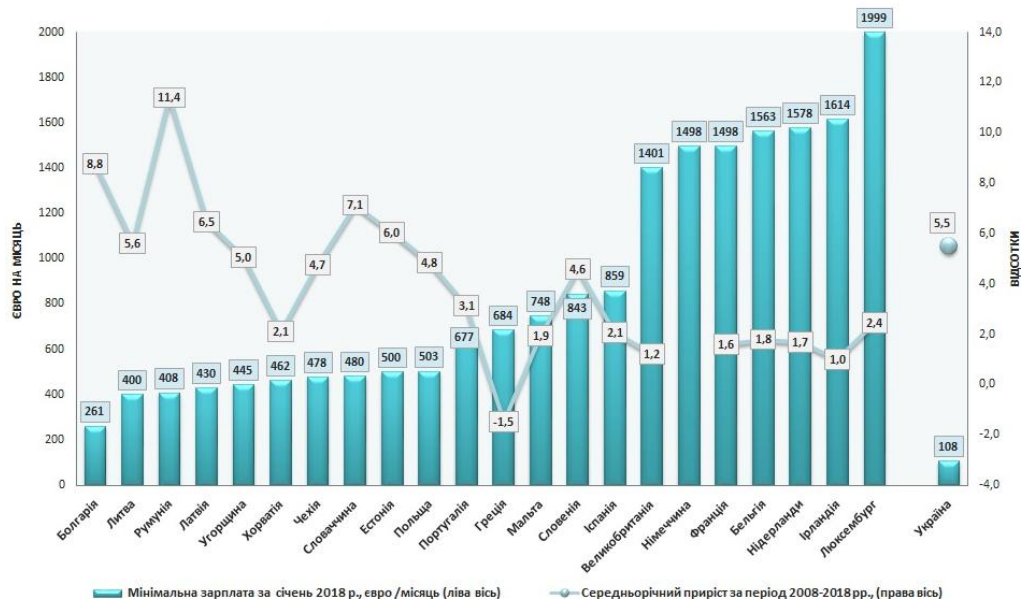

Рис.2 Поточний рівень та темпи зміни мінімальної заробітної упродовж десятиліття в ЄС та Україні

Джерело: (Український репортер, 2018)

У доходах домогосподарств України важливе місце відводиться також соціальній допомозі та поточним трансфертам. У цьому розділі найбільшу питому вагу займають пенсії, адже кожен третій громадянин України – пенсіонер. Ця тенденція призводить до зростання навантаження на працююче населення та Пенсійний фонд, дефіцит якого систематично покривається за рахунок коштів Державного бюджету України.

Загалом, у багатьох розвинених країнах спільною рисою є зменшення кількості працюючих на кожного пенсіонера через несприятливу демографічну ситуацію, що фактично спричиняє занепад розподільчих систем пенсійного забезпечення та широке використання пенсійних накопичувальних систем.

Так, наприклад, якщо в 1950 р. у США на одного пенсіонера приходилося 8 працездатних осіб, то вже в 2020 році їх кількість зменшиться вдвічі і складе 1: 4. Звичайна пенсія в США становить 50% від розміру заробітної плати, що дорівнює приблизно \$ 1200. Особливістю є те, що наймані працівники і роботодавці сплачують однакові внески до Пенсійного фонду в розмірі 7,5%, а загальний розмір внеску складає 15%.

У Німеччині роботодавець і найманий працівник теж порівну сплачують внески до Пенсійного фонду у розмірі 20,3% від заробітної плати. А от розмір пенсії у Німеччині складає 70% від заробітної плати, що свідчить про високий рівень соціальних стандартів та рівень життя.

Аналізуючи показники пенсійних виплат у зарубіжних країнах, відзначимо, що великі розміри пенсій спостерігаємо у таких країнах, як США, Франція, Данія та Фінляндія. Це стало можливим завдяки дії пенсійних накопичувальних систем, причому у США та Європі в них приймає участь майже 80 % населення, у Азії цей показник складає 40%, а найнижчий рівень у Африці – 5% (Український репортер, 2018).

Щодо України, то передбачається, що наприкінці 2020 року максимальний розмір пенсії в країні становитиме 17 690 гривень, а мінімальний розмір пенсії за віком (складає 40% мінімальної заробітної плати), з 1 січня 2020 становить 1889,20 грн. Викликає занепокоєння та свідчить про низький рівень добробуту той факт, що майже 70% пенсіонерів отримували пенсію до 3000 грн. у 2019 році. Зауважимо, що найбільш високі пенсії отримують народні депутати, судді, прокурори.

Важливо зазначити, що з 1 січня 2020 року в Україні збільшується також розмір трудового стажу, який необхідний для призначення пенсії за віком. Так, у 2020 році право на отримання пенсії за віком після досягнення 60 років матимуть ті особи, у яких стаж не менше 27 років (в 2019-му цей показник становив 26 років). Це є вимога проваджуваної пенсійної реформи, яка зараз багато критикується через введення достатньо жорстких правил у контексті підвищення пенсійного віку та стажу.

Для порівняння приведемо дані 2019 року щодо мінімального розміру пенсії за віком: 1 січня – 1497,00 грн.; з 1 липня – 1564,00 грн.; з 1 грудня – 1638,00 грн. Максимальний розмір пенсії у 2019 році не мав перевищувати десяти прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність та складав: з 1 січня – 14 970 грн.; з 1 липня – 15 640 грн.; з 1 грудня – 16 380 грн. (Пенсійний фонд України)

Акцентуємо увагу на тому, що ключовим державним соціальним стандартом є прожитковий мінімум, на основі якого потім розраховуються розміри базових державних соціальних гарантій. Розмір прожиткового мінімуму у 2020 році буде зростати декілька разів і становитиме: з 1 січня 2020 року – 2 027 гривень, з 1 липня – 2 118 гривень, з 1 грудня – 2 189 гривень. Цей показник є заниженим.

У таблиці 1 приведено динаміку змін розмірів соціальної допомоги в Україні у 2020 році. Як показує її аналіз, спостерігаємо її зростання по всіх видах, але темпи зростання є невисокими.

Таблиця 2 дає змогу прослідкувати тенденцію до зниження чисельності населення із середньодушовими загальними доходами, нижчими законодавчо встановленого прожиткового мінімуму. У 2018 році цей показник склав 1, 3%, а в 2014 році він становив 8,6%, тобто простежуємо тенденцію до зниження. Але одночасно відзначаємо незначне зростання квінтільного коефіцієнту диференціації загальних доходів населення.

Таблиця 3 показує нам розмір доходів та витрат населення у I-IV кварталах 2019 року. Її аналіз дає змогу констатувати, що найбільшу питому вагу у доходах домогосподарств України займає заробітна плата у 2019 році (майже 50% або ж 1753337 млн. грн.). Це дає можливість

прослідковувати високу залежність домогосподарств від одного джерела доходу. Друге місце посідають соціальні допомоги та поточні трансферти (1173253 млн. грн.). Залишаються низькими розміри прибутку, змішаного доходу та доходу від власності у структурі доходів домогосподарств України.

У структурі витрат домогосподарств спостерігаємо домінування витрат на придбання товарів (3406202 млн.грн.), що зводить до мінімуму інвестиційну активність громадян та можливість стати повноправними учасниками фінансового ринку.

Таблиця 1

Розмір соціальної допомоги в Україні у 2020 році (грн.)

Вид допомоги	3 січня	3 липня	3 грудня
Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами	525,50	549,26	567,50
Допомога при народженні дитини	41 280		
одноразова виплата:	10 320		
щомісячна виплата:	860		
Допомога на дітей одиницею матерям надається у розмірі, що дорівнює різниці між 100 % ПМ для дитини відповідного віку та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців			
На дітей віком до 6 років	1 779	1859	1921
від 6 до 18 років	2 219	2 318	2 395
від 18 до 23 років	2 102	2 197	2 270
Допомога на дітей, яким встановлено опіку чи піклування надається у розмірі, що дорівнює різниці між двома прожитковими мінімумами для дитини відповідного віку та розміром призначених пенсій, аліментів, стипендії, державної допомоги			
На дітей віком до 6 років	3 558	3 718	3 842
від 6 до 18 років	4 436	4 636	4 790
Допомога особі, яка доглядає за хворою дитиною надається у розмірі прожиткового мінімуму			
Для осіб, які втратили працездатність	1 639	1 712	1 769
Тимчасова державна допомога дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів надається у розмірі, що дорівнює різниці між 50% ПМ для дитини відповідного віку та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні шість місяців			
На дітей віком до 6 років	889,50	929,50	960,50
від 6 до 18 років	1 109	1 159	1 197,50
Державна соціальна допомога на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування			
На дітей віком до 6 років	3 558	3 718	3 842
від 6 до 18 років	4 436	4 636	4 790
від 18 до 23 років	4 204	4 394	4 540
Щомісячна грошова допомога особі, яка проживає разом з особою з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу			
прожитковий мінімум на одну особу	2 027	2 118	2 189

Джерело: (Волинська ОДА)

Таблиця 2

Показники, що характеризують доходи домогосподарств України

Показники	2014	2015	2016	2017	2018
Чисельність населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами у місяць, нижчими законодавчо встановленого прожиткового мінімуму:					
млн. осіб	3,2	2,5	1,5	0,9	0,5
у відсотках до загальної чисельності населення	8,6	6,4	3,8	2,4	1,3
Квінтільний коефіцієнт диференціації загальних доходів населення, разів	1,9	1,9	1,9	1,9	2,0

Джерело: (Держстат України)

Таблиця 3 наглядно демонструє, що переважну більшість своїх доходів домогосподарства спрямовують на споживання. Причиною цього є низький рівень їх доходів та високі ціни на продукти харчування та послуги. Саме тому у структурі споживчих витрат домогосподарств близько 50% припадає на продовольчі товари. Це є занадто високим

показником і свідчить про низький рівень життя, особливо коли ми будемо порівнювати з розвинутими країнами, у яких цей показник складає не більше 20%. 31 % витрат домогосподарств України приходиться на непродовольчі товари, 14% - на оплату послуг. Тому у домогосподарства залишаються лише 10% на здійснення інших, у тому числі інвестиційних витрат. Так станом на 01.02.2020 року вклади фізичних осіб становили 487, 3 млрд. грн. На кінець 2019 року їх показник склав 474,4 млрд.грн.

Таблиця 3

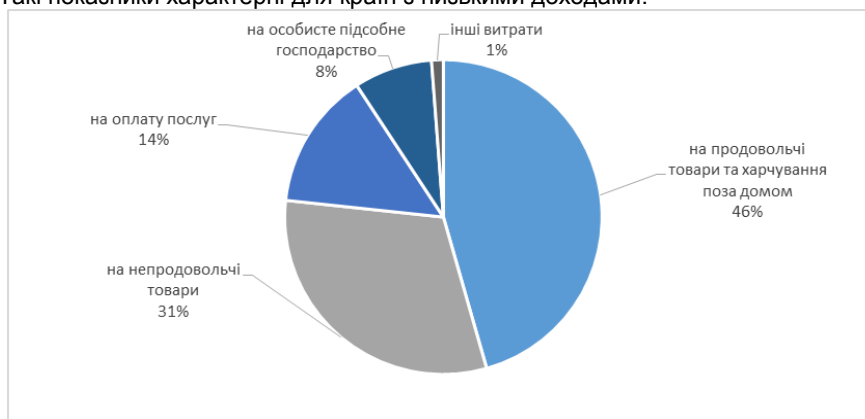
Доходи та витрати населення у I-IV кварталах 2019 року, (млн.грн)

	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	Рік
Доходи – всього	814768	907970	963237	1013371	3699346
Заробітна плата	401945	440702	449031	461659	1753337
Прибуток та змішаний дохід	121813	143321	217903	195238	678275
Доходи від власності (одержані)	15668	15816	24383	38614	94481
Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	275342	308131	271920	317860	1173253
Витрати та заощадження – всього	814768	907970	963237	1013371	3699346
Придбання товарів та послуг	770930	828636	854527	952109	3406202
Доходи від власності (сплачені)	9140	9784	10420	9929	39273
Поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	81406	91450	96238	100942	370036
Нагромадження нефінансових активів	-10159	-11666	9069	-8392	-21148
Приріст фінансових активів	-36549	-10234	-7017	-41217	-95017
з них:					
приріст грошових вкладів та заощаджень у цінних паперах	-9675	28621	1660	46846	67452
заощадження в іноземній валюті	6901	12653	16611	17001	53166
позики, одержані за виключенням погашених (-)	7534	2850	6117	7834	24335
Наявний дохід	614817	687839	764994	770406	2838056
Заощадження (приріст)	-46708	-21900	2052	-49609	-116165
Наявний дохід на одну особу, грн	14598	16345	18190	18331	67528

Джерело: (Доходи та витрати населення у 2019 році: експрес випуск, 2019)

Недостатнім та таким, який не відповідає реальним потребам населення, є склад вітчизняного споживчого кошика. Він дозволяє задовольнити лише мінімальні потреби людини і не включає багато дійсно важливих позицій, які входять до складу споживчого кошика у розвинутих країнах.

Рис. 3 наглядно демонструє структуру грошових витрат домогосподарств і дає змогу констатувати, що майже 80 % витрат домогосподарства йде на продовольчі та непродовольчі товари. Такі показники характерні для країн з низькими доходами.

Рис.3 Структура грошових витрат домогосподарств України

Джерело: (Доходи та витрати населення у 2019 році: експрес випуск, 2019)

Відзначимо, що сучасною тенденцією домогосподарств є погіршення їх фінансового стану через епідемію коронавірусу та введення карантину. Розглянемо які дії робить держави задля мінімізації цих негативних наслідків.

30 березня 2020 року парламент ухвалив Закон, який передбачає додаткові соціальні та економічні гарантії для підтримки бізнесу та громадян. Основними положеннями цього Закону, які мають покращити фінансовий стан домогосподарств є наступні (Закон України, 2020):

- Встановлена доплата в розмірі до 300% заробітної плати медикам, які задіяні у боротьбі з COVID-19;
- Закріплено право встановлення граничних цін на товари протиепідемічного призначення та соціально значущі товари, щоб запобігти різкому зростанню цін на них;
- Встановлено нові форми організації праці для громадян, а саме – гнучкий режим робочого часу та дистанційну роботу, а також передбачено виплату допомоги з часткового безробіття працівникам підприємств;
- Автоматично продовжено всі соціальні виплати на період карантину;
- Передбачена заборона підвищувати відсоткові ставки за всіма кредитними договорами, тимчасово звільняються від штрафів та пені недобросовісні позичальники;
- Збільшено ліміти для груп платників єдиного податку фізичних осіб- підприємців, а органам місцевого самоврядування дозволено приймати рішення по зниженню ставок єдиного податку на відповідних територіях у 2020 році. Також передбачено виплату допомоги на дітей фізичним особам – підприємцям першої та другої груп, якою за розрахунками можуть скористатися 300 тис. сімей.
- Фізичні особи мають право на отримання податкової знижки з ПДФО у випадку, коли вони добровільно перерахували на користь закладів охорони здоров'я певну суму коштів, від розміру яких залежить ця знижка;
- В Державному бюджеті передбачено наступну фінансову підтримку громадян: щомісячна виплата в розмірі до 500 грн. пенсіонерам старше 80 років, якщо розмір їх пенсії не більше 9 205 грн (діє з 01.01.2020); здійснення індексації пенсій з 01.05.2020 на 11% (зауважимо, що вона призведе до збільшення пенсій 6,9 млн. пенсіонерів); встановлення одноразової виплати грошової допомоги у сумі 1000 гривень окремим пенсіонерам, розмір пенсії яких не більше 5000 гривень(цю доплату отримують понад 10 млн. пенсіонерів);
- Виділення Фонду коштів для надання фінансової допомоги на випадок безробіття у розмірі 6 млрд. грн.;
- Спрощення порядку надання субсидій для тих громадян, що втратили роботу через карантин та стали на облік як безробітні;
- Запроваджена заборона нараховувати штрафні санкції за несвоєчасну сплату комунальних послуг та на зупинення їх надання у випадку несплати на період карантину;
- Надано можливість на отримання державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям (якою можуть скористатися 100 тис. громадян) тощо.

Зазначимо також, що Світовий банк обіцяє Україні надати додаткові 150 млн. доларів для підтримки малозабезпечених верств населення у період карантину. Виділені кошти планують спрямувати на виплати пенсіонерам, отримувачам соціальних допомог.

Висновки. Підводячи підсумки, можна сформулювати наступні проблеми фінансів домогосподарств, до яких відносять: зниження кількості домогосподарств та населення загалом через загострення демографічної ситуації в країні; високий рівень безробіття (у квітні 2020 році – 13,7-15,4%); низький рівень базових соціальних стандартів, що не сприяє відтворенню робочої сили; недостатній рівень та неефективна структура доходів домогосподарств, що не дозволяє на прийнятному рівні забезпечити його потреби; низькі темпи росту заощаджень та інвестиційної активності домогосподарств; зниження доходів домогосподарства через епідемію коронавірусу та введення карантину; неефективна структура витрат домогосподарств та домінування в них видатків на споживання (їх питома вага складає 90%) через недостатній рівень доходу та високі ціни на продукти харчування та непродовольчі товари тощо.

До основних шляхів розвитку фінансів домогосподарств України можемо віднести: встановлення економічно обґрунтованих та соціально справедливих рівнів соціальних стандартів, що приведе до зростання сукупних доходів домогосподарств та до зростання розміру соціальних допомог і надасть можливість покращити фінансовий стан

малозабезпечених громадян; підвищення рівня зайнятості, що дозволить зменшити навантаження на видаткову частину бюджету та призведе до збільшення його податкових надходжень; підвищення ефективності та адресності державної фінансової підтримки громадян; підвищення доходів домогосподарств за рахунок розширення їх джерел; перегляд та оптимізація структури споживчого кошику, який би відповідав сучасних реаліям; оптимізація структури витрат домогосподарств; введення диференційованих ставок ПДФО з метою підвищення рівня соціальної справедливості; надання пільгових кредитів для фізичних осіб-підприємців задля розвитку їх бізнесу та заохочення приватної ініціативи; сприяння зростанню середнього класу; стимулювання заощаджень та інвестицій домогосподарств; зростання фінансової грамотності населення тощо.

Таким чином, наявність розвинутого та ефективного сектору домогосподарств, їх ефективна та всебічна державна підтримка дозволить підвищити рівень добробуту та соціальної гармонії у суспільстві, а також створить надійні передумови для економічного росту та соціального розвитку України.

Література

1. Глущенко О. В. Фінансові ресурси домогосподарств як складова частина фонду національного добробуту України. *Економічний аналіз* : зб. наук. праць. Тернопіль, 2016. Том 24. № 1. С. 122–132. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/2514>.
2. Кізіма Т.О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку: монографія. К.: Знання, 2010. 431 с.
3. Юрій С.І., Кізіма Т.О. Фінанси домогосподарств: теоретичні підходи до трактування сутності. *Фінанси України*. 2008. № 8. С. 3–11.
4. Державна служба статистики України (Держстат України). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Доходи та витрати населення у 2019 році: експрес випуск. (2019). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2019/04/45.pdf>.
6. Якою є мінімальна заробітна плата у країнах Європи? Цікаве дослідження. Український репортер (2018). URL: <https://ukrreporter.com.ua/business/yakoyu-ye-minimalna-zarobitna-plata-u-krayinah-yevropy.html>.
7. Пенсійний фонд України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/>.
8. Розміри державних соціальних допомог у 2020 році. Волинська ОДА: офіційний веб-сайт. URL: <https://voladm.gov.ua/article/rozmiri-derzhavnih-socialnih-dopomog-u-2020-roci/>.
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.2020 р. № 540-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20>.

References

1. Hlushchenko, O.V. (2016). Financial resources of households as a part of Ukraine's national welfare fund. *Ekonomichnyy analiz: a collection of scientific papers*, 24, 1, 122-132. Retrieved from <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/2514>. (in Ukrainian)
2. Kizima, T.O. (2010). Household finance: modern paradigm and dominants of development: monograph. Kiev: Knowledge. (in Ukrainian)
3. Yuri, S.I., & Kizima, T.O. (2008). Household finance: theoretical approaches to the interpretation of the essence. *Finance of Ukraine*, 8, 3-11. (in Ukrainian)
4. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Incomes and expenditures of the population in 2019: express issue. (2019). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2019/04/45.pdf>. (in Ukrainian)
6. Якою є мінімальна заробітна плата у країнах Європи? Цікаве дослідження. Український репортер (2018). Retrieved from <https://ukrreporter.com.ua/business/yakoyu-ye-minimalna-zarobitna-plata-u-krayinah-yevropy.html>. (in Ukrainian)
7. Pension Fund of Ukraine. Retrieved from <https://www.pfu.gov.ua/>.
8. The amount of state social benefits in 2020. Volyn Regional State Administration: official website. Retrieved from <https://voladm.gov.ua/article/rozmiri-derzhavnih-socialnih-dopomog-u-2020-roci/>. (in Ukrainian)
9. On amendments to some legislative acts of Ukraine aimed at providing additional social and economic guarantees in connection with the spread of coronavirus disease (COVID-19): Law of Ukraine (2020), No. 540-IX. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20>. (in Ukrainian)

Marianna ShvaykoPh.D.(Economics), Associate Professor
V.N. Karazin Kharkiv National University
4 Svobody Sq., 61022, Kharkiv, UkraineE-mail: mshvayko@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3911-0392>

CURRENT TRENDS IN HOUSEHOLD FINANCES OF UKRAINE

The article considers the peculiarities of the functioning of household finances in Ukraine in modern conditions, examines their place and role in the financial system of the country. The basic functions of household finances are specified and it is determined that the household is an important subject of financial relations, which interacts with the state, economic entities, financial market institutions, continuously creates incoming and outgoing cash flows, the size of which tends to increase. The sources of income generation and expenditures of Ukrainian households have been clarified, as a result of which we can state the dominance of wages and social benefits in income and consumption expenditures in total household expenditures, which significantly reduces their investment activity. The analysis of statistical data characterizing the financial condition of households in Ukraine was carried out and the growth of nominal values of such indicators as total income and expenditure of households, minimum and average wages, pension, social assistance, subsistence level was noted. In 2020, there is an increase in unemployment in the country, which has a negative impact on household income, reduces solvent demand and creates an additional burden on the budget. A study of the financial condition of households in the context of the coronavirus epidemic and the introduction of quarantine measures in Ukraine. We note its deterioration and note the low level of savings of the population, which leads to a decline in living standards and the need for government support. The key problems in the sphere of household finances are formulated and perspective directions of their development are determined, the use of which will allow to increase the level of well-being of households and will have a positive impact on the socio-economic situation of the state as a whole.

Keywords: household expenditures, household income, wages, social assistance, household finances.

JEL Classification: H11, H55, J31, P35.

М.Л. Швайко

кандидат экономических наук, доцент

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина
пл. Свободы, 4, г. Харьков, 61022, УкраинаE-mail: mshvayko@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3911-0392>

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ФИНАНСОВ ДОМОХОЗЯЙСТВ УКРАИНЫ

В статье рассматриваются особенности функционирования финансов домохозяйств Украины в современных условиях, исследуется их место и роль в финансовой системе страны. Конкретизированы базовые функции финансов домохозяйств и определено, что домохозяйство является важным субъектом финансовых отношений, который взаимодействуя с государством, субъектами хозяйствования, институтами финансового рынка, непрерывно создает входящие и исходящие денежные потоки, размер которых имеет тенденцию к росту. Уточнены источники формирования доходов и направления расходов домохозяйств Украины, в результате чего можем констатировать доминирование заработной платы и социальных выплат в доходах и расходов на потребление в общих расходах домохозяйства, что значительно уменьшает их инвестиционную активность. Осуществлен анализ статистических данных, характеризующих финансовое состояние домохозяйств Украины и отмечен рост номинальных значений таких показателей, как общие доходы и расходы домохозяйств, минимальная и средняя заработная плата, пенсия, социальная помощь, прожиточный минимум. В 2020 году наблюдается увеличение уровня безработицы в стране, что оказывает негативное влияние на доходы домохозяйства, снижает платежеспособный спрос и создает дополнительную нагрузку на бюджет. Проведено исследование финансового состояния домохозяйств в условиях эпидемии коронавируса и введенных карантинных мероприятий в Украине. Отмечаем его ухудшения и констатируем низкий уровень сбережений населения, что приводит к падению уровня жизни населения и необходимости государственной поддержки. Сформулированы ключевые проблемы в сфере финансов домохозяйств и определены перспективные направления их развития, использование которых позволит повысить уровень благосостояния домохозяйств и окажет положительное влияние на социально-экономическое положение государства в целом.

Ключевые слова: расходы домохозяйств, доходы домохозяйств, заработная плата, социальная помощь, финансы домохозяйств.

JEL Classification: H11, H55, J31, P35.